

SPECII PERICLITATE DE CICORIOIDEE (ASTERACEAE) DIN FLORA REPUBLICII MOLDOVA

Olga IONIȚA, dr., cercetător științific
Grădina Botanică (Institut) a AȘM

Abstract: The article brings the list of endangered taxa of the subfamily Cichorioideae Kitam. (Asteraceae), which includes 12 species: *Crepis capillaris* (L.) Wallr., *Hieracium laevigatum* Willd., *H. largum* Fries., *H. vagum* Jord., *Pilosella caespitosa* (Dumort.) P. D. Sell et C. West., *Scorzonera austriaca* Willd., *S. ensifolia* Bieb., *S. mollis* Bieb., *S. purpurea* L., *S. stricta* Hornem., *S. taurica* Bieb., *Trommsdorffia maculata* (L.) Bernh. The category of rarity, limitative factors, chorology and the geographical element is given.

Key words: Cichorioideae Kitam., Asteraceae, flora Republic of Moldova, endangered taxa.

INTRODUCERE

Problema conservării biodiversității și utilizarea rațională a resurselor naturale a devenit preocuparea prioritară a omenirii. Intensificarea impactului negativ asupra biosferei duce la schimbarea componenței floristice a habitatelor naturale și la diminuarea diversității acestora. Actualmente, menținerea diversității floristice a unui teritoriu se bazează pe studiile monografice ale grupurilor taxonomice separate. O atenție sporită se acordă cercetării speciilor rare, monitorizării stării habitatelor acestora, stabilirii particularităților ecologice și corologice.

Familia *Asteraceae* Dumort. (= *Compositae* Giseke) este una dintre cele mai numeroase familii din filumul *Magnoliophyta* și cuprinde circa 22000 de specii, răspândite în toate zonele Globului, prezentând o vastă variabilitate morfologică și bioecologică [12].

Subfamilia *Cichorioideae* Kitam. (= *Cichoriaceae* Juss.) – *Cicorioidee*, grupează asteraceele care au toate florile antodiului ligulate, iar organele vegetative conțin laticifere articulate. Aceasta include un șir de genuri (*Taraxacum*, *Hieracium*, *Pilosella*) cu taxoni înrudiți ce formează grupuri critice din punct de vedere taxonomic. Conform lucrărilor floristice publicate pe parcursul ultimelor decenii flora spontană a Republicii Moldova enumera 67 [10] și respectiv 63 de specii de cicorioidee [7]. Potrivit investigațiilor monografice recente ale subfamiliei *Cichorioideae* Kitam., flora cercetată include 74 de specii [2], dintre care 30 de taxoni sunt rari.

MATERIALE ȘI METODE

Lista speciilor de Cicorioidee amenințate cu dispariția a fost întocmită ca rezultat al cercetărilor de teren (a. 2006-2015), studiului materialelor științifice publicate și revizuirii critice a colecțiilor de ierbar. Pentru fiecare specie este prezentată categoria de raritate, factorii limitativi, numărul localităților și geoelementul.

Gradul de periclitate al speciilor rare a fost evaluat conform ultimelor cerințe elaborate de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii [4,5], atribuindu-i-se una dintre următoarele categorii: Critic periclitate (*Critically Endangered*, CR); Periclitate (*Endangered*, EN); Vulnerabilă (*Vulnerable*, VU). Analiza critică s-a efectuat după metoda clasică comparativ-morfologică [11]. Valorile indicilor de umiditate și geoelementele au fost precizate după Popescu și colab. [8]. Nomenclatura speciilor este redată conform lucrărilor fundamentale de domeniu [7,9,14]. Materialul botanic colectat și ierbarizat a fost inserat în colecțiile Ierbarului Grădinii Botanice (I) a AȘM.

REZULTATE ȘI DISCUTII

Analiza speciilor de plante rare din subfamilia *Cichorioideae* Kitam. din flora Republicii Moldova, evaluate și categorisite conform cerințelor UICN, atestă un număr destul de impunător (12 specii) al taxonilor cu risc înalt de periclitate (categoriile CR, EN, VU): *Crepis capillaris* (L.) Wallr., *Hieracium laevigatum* Willd., *H. largum* Fries., *H. vagum* Jord., *Pilosella caespitosa* (Dumort.) P. D. Sell et C. West., *Scorzonera austriaca* Willd., *S. ensifolia* Bieb., *S. mollis* Bieb., *S. purpurea* L., *S. stricta* Hornem., *S. taurica* Bieb., *Trommsdorffia maculata* (L.) Bernh., întrunind 40% din numărul total de cicorioidee rare.

Cercetările populațiilor și habitatelor speciilor periclitate au permis evidențierea factorilor limitativi, evaluarea conform criteriilor și încadrarea acestora în una din categoriile de raritate:

Specii critic periclitate (CR) – taxoni ce se confruntă cu risc extrem de ridicat de dispariție în flora spontană (aflați pe cale de dispariție) în viitorul imediat, al căror efectiv s-a redus cu cel puțin 80% în ultimii 10 ani sau 3 generații, iar aria ocupată de taxon constituie mai puțin de 10 km².

Hieracium laevigatum Willd. (foto 1) – specie cu areal foarte restrâns, cu populații sărace și număr redus de exemplare mature. Pe teritoriul Republicii Moldova a fost semnalată în apropierea com. Lozova, r-nul Strășeni în Rezervația Științifică „Codru” (a. 2008, 2013). Element eurasiatic. Specie mezofilă. Periclitată de cositul și pășunatul în poieni, defrișarea arboretelor, răspândire limitată. Propusă pentru Cartea Roșie a Republicii Moldova, ediția a III-a.

Foto 1. *Hieracium laevigatum* Willd.

Scorzonera austriaca Willd. (foto 2) – crește pe o suprafață restrânsă. Pe teritoriul cercetat în ultimii 50 de ani a fost colectată lângă com. Zgârdești, r-nul Telenești, în valea r. Ciulucul Mijlociu (a. 2010) și com. Doibani, Goian, r-nul Dubăsari, din cadrul Rezervației Științifice „Iagorlic” (a. 2013, 2015). Habitatul speciei este în continuă degradare din cauza impactului antropic. Element eurasiatic (mediteranean). Specie xeromezofilă. Factorii limitativi: degradarea sectoarelor de stepă, valorificarea și diminuarea suprafețelor acestora, cositul. Inclusă în lista speciilor de plante rare ocrotite de Stat [6]. Propusă pentru Cartea Roșie

Foto 2. *Scorzonera austriaca* Willd.

a Republicii Moldova, ediția a III-a. Inclusă în Cartea Roșie a Ucrainei [13].

Scorzonera ensifolia Bieb. – tăierile rase și lucrările de exploatare a pădurilor de gârneț duc la reducerea habitatelor specifice taxonului. Sunt cunoscute doar două locații de colectare: s. Saiț, r-nul Căușeni (colectat din 1939) și com. Codreni, r-nul Cimișlia (s. Zloți, fără să fie specificat anul colectării). Cercetările în teren, efectuate în anii 2006-2014, nu au confirmat prezența speciei în locurile anterioare de creștere. Element central european. Specie xeromezofilă. Factorii limitativi: defrișările, exploatările forestiere selective, turismul și activitățile de recreare.

Specii periclitare (EN) – taxoni ce se confruntă cu un risc foarte ridicat de dispariție în habitatele naturale, al căror efectiv s-a redus cu cel puțin 50% în ultimii 10 ani sau 3 generații, iar aria ocupată de taxon constituie mai puțin de 500 km².

Crepis capillaris (L.) Wallr. – în cadrul cercetărilor de teren întreprinse în anii 2006-2014, prezența speciei în com. Rădeni, r-nul Ungheni (colectată în 1934) nu a fost confirmată, însă în vara anului 2013 a fost evidențiat un loc nou de creștere, situat în împrejurimea s. Pelinei, r-nul Cahul, pe un sector stepizat. Element eurasiatic-mediteranean. Specie xeromezofilă. Periclitată de pășunatul excesiv, prezența localităților în imediata vecinătate și de activitățile de împădurire a pantelor stepizate cu salcâm.

Scorzonera stricta Hornem. (foto 3) – aria de

Foto 3. *Scorzonera stricta* Hornem.

răspândire a taxonului este fragmentată. Se cunosc 7 locații, predominant în sectoarele stepice din s. Ciurni și com. Vinogradovca, r-nul Taraclia și com. Slobozia Mare, r-nul Cahul. Element ponto-sarmatic. Specie xeromezofilă. Factorii limitativi: reducerea și valorificarea sectoarelor de stepă, populații sărace și răspândire limitată. Inclusă în lista speciilor de plante rare ocrotite de Stat [6].

Scorzonera taurica Bieb. (foto 4) – specie recent

Foto 4. *Scorzonera taurica* Bieb.

evidențiată (a. 2010) pentru flora Republicii Moldova [3]. Distrugerea habitatelor specifice duce la scăderea viabilității populațiilor. Pe teritoriul cercetat este cunoscută din 4 localități: com. Cărpineni și com. Mirești, r-nul Hîncești; com. Bugeac și la 6 km spre est de com. Kongaz (UTA Găgăuză). Element eurasiatic (mediteranean). Specie xeromezofilă. Este periclitată de diminuarea numărului habitatelor specifice, valorificarea sectoarelor de stepă pentru culturi agricole, plantarea pantelor stepice cu diverse specii lemnoase alohtone.

Specii vulnerabile [VU] – taxoni ce se confruntă cu risc ridicat de dispariție în flora spontană, ale căror populații s-au redus cu cel puțin 30% în ultimii 10 ani sau 3 generații, iar aria ocupată de taxon este mai mică de 2000 km².

Hieracium largum Fries. – taxon cu arie de răspândire fragmentată, cu populații restrânse. A fost evidențiată în 5 localități: s. Calarașovca, r-nul Ocnița și com. Rudi, r-nul Soroca; s. Ciurni, r-nul Taraclia; com. Codreni, r-nul Cimișlia; com. Lozova, r-nul Strășeni, în cadrul Rezervației Științifice „Codru”. Element eurasiatic. Specie mezofilă. Periclitată de activitățile de exploatare a pădurii, cositul poienelor și degradarea pantelor stepizate.

Hieracium vagum Jord. – specie caracteristică ecosistemelor de stejar cu tei și frasin. Pe teritoriul în studiu este cunoscută din 2 localități: com. Sadova, r-nul Călărași (colectată în 1947) și com. Scoreni, r-nul Strășeni – punct nou de creștere, evidențiat în vara anului 2013. Element european. Specie mezofilă. Periclitată de prezența localităților și a rețelelor de transport în imediata apropiere, de degradarea habitatului în urma lucrărilor de exploatare forestieră.

Pilosella caespitosa (Dumort.) P. D. Sell et C. West. – s-a constatat că pe parcursul ultimelor decenii s-a micșorat numărul locurilor de creștere ale speciei. Sunt cunoscute 7 puncte de colectare, dintre care doar două recente: or. Căinari și Movila Măgura (aa. 2008, 2011). Element eurasiatic. Specie mezofilă. Amenințată de distrugerea habitatelor specifice prin lucrări de exploatare a lemnului și turism nereglementat.

Scorzonera purpurea L. – investigațiile floristice recente au identificat reducerea drastică a numărului locurilor de creștere a speciei, fiind găsită în stare satisfăcătoare doar în locuri greu accesibile (foto 5) sau

Foto 5. Habitatul speciei *Scorzonera purpurea*

protejate. Element eurasiatic (continental). Specie xeromezofilă. Defrișarea rariștilor de pădure, cositul și pășunatul prin poieni și liziere, activitățile de recreare au contribuit la diminuarea suprafeței habitatelor specifice ale taxonului, la formarea populațiilor restrânse cu număr mic de indivizi maturi. Inclusă în Lista speciilor de plante rare ocrotite de Stat [6].

Scorzonera mollis Bieb. (foto 6) – degradarea biotopurilor și restrângerea suprafeței habitatelor specifice au dus la micșorarea densității populațiilor și a numărului exemplarelor mature. Sunt cunoscute 10 puncte de răspândire ale speciei, dintre care 7 sunt concentrate în partea de sud-vest a regiunii cercetate. Element ponto-balcanic. Specie xeromezofilă. Amenințată de pășunatul excesiv în sectoarele de stepă și de degradarea habitatelor. Inclusă în Lista speciilor de plante rare ocrotite de Stat [6] și în Cartea Roșie a plantelor vasculare din România [1]. Propusă pentru Cartea Roșie a Republicii Moldova, ediția a III-a.

Trommsdorffia maculata (L.) Bernh. (foto 7) – în ultimii 40-50 de ani numărul locurilor de creștere ale speciei s-a micșorat considerabil. Element eurasiatic. Specie mezofilă. Este amenințată de pășunat, extragerea selectivă a masei lemnoase, defrișări, activități de recreare a omului. Factorii limitativi enumerați cauzează diminuarea numărului exemplarelor mature ale speciei, densitatea și viabilitatea populațiilor acesteia.

Foto 6. *Scorzonera mollis* Bieb.

CONCLUZII

Pe baza cercetărilor floristice și corologice de teren ale taxonilor subfamiliei *Cichorioideae*, au fost evidențiate 12 specii amenințate cu dispariția: *Crepis capillaris* (L.) Wallr., *Hieracium laevigatum* Willd., *H. largum* Fries., *H. vagum* Jord., *Pilosella caespitosa* (Dumort.) P. D. Sell et C. West., *Scorzonera austriaca* Willd., *S. ensifolia* Bieb., *S. mollis* Bieb., *S. purpurea* L., *S. stricta* Hornem., *S. taurica* Bieb., *Trommsdorffia maculata* (L.) Bernh., identificați factorii limitativi ai acestora.

Datele corologice obținute și categorisirea speciilor periclitate servesc ca bază pentru continuarea monitoringului taxonilor rari, revizuirea statutului speciilor, pentru elaborarea recomandărilor de conservare a Cichorioideelor și includerea acestora în Lista plantelor rare protejate de Stat.

BIBLIOGRAFIE

1. Cartea Roșie a plantelor vasculare din România / Dihoru Gh., Negrean G. București: Ed. Acad. Române, 2009, 630 p.
2. Ionița O. Structura taxonomică și particularitățile ecologo-corologice ale subfamiliei *Cichorioideae* Kitam. (spațiul dintre Prut și Nistru). Autoreferatul tezei de doctor în biologie. Chișinău, 2014, 30 p.
3. Ionița O., Negru A. Specie nouă de lăptuică pentru flora Basarabiei. În: Revista Botanică. Chișinău, 2010, vol. 2, p. 188-190.
4. IUCN. *Guidelines for application of IUCN Red List Criteria at Regional Levels: Version 3.0*. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland: 2003.

Foto 7. *Trommsdorffia maculata* (L.) Bernh.

5. IUCN. *IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1*. IUCN Species Survival Commission. IUCN, Gland, Switzerland: 2001.
6. Legislația ecologică a Republicii Moldova (1996-1998). Chișinău: Societatea Ecologică „BIOTICA”, 1999. 233 p.
7. Negru A. Determinator de plante din flora Republicii Moldova. Chișinău: Universul, 2007, 391 p.
8. Popescu A., Sanda V. Conspectul florei cormofitelor spontane din România /Acta Botanica Horti Bucurestiensis. București: Ed. Universității din București, 1998, p. 231.
9. Tutin T. G. et al. *Flora Europaea*. Cambridge: Cambridge University Press, 1976, vol. 4, p. 308-310.
10. Гейдеман Т. Определитель высших растений МССР. Кишинев: Штиинца, 1986, 3-е изд., с. 567-586.
11. Коровина О. Н. Методические указания к систематике растений. Ленинград: ВИР, 1986, 210 с.
12. Флора европейской части СССР. Под ред. Н. Цвелева. Ленинград: Наука, 1989, т. 8. 411 с.
13. Червона книга України. Рослинний світ / під ред. Дідуха Я. П. Київ: Глобалконсалтинг, 2009, 900 с.
14. Черепанов С. Сосудистые растения России и сопредельных государств. Санкт-Петербург: Мир и семья-95, 1995, 990 с.